

DE VLAMMENDE STER MET DE LETTER G

EEN PROEVE VAN INSTRUCTIE door Br. . K. BLOM

1. Iets over de interpretatie of exegese van symbolen en ritualen

De Letter G is een symbool dat (letterlijk) iets *be-tekent*, ofschoon dat 'iets' ons onbekend blijft ; daardoor daagt het uit tot gissingen.

Symbolen als Maatstok en Koevoet prikkelen minder tot 'ontraadseling': het operationeel gebruik van deze Werktuigen verklaart immers hun bedoeling als symbool (ook al blijkt het nog niet zo eenvoudig er een speculatieve uitleg van te geven).

Eén enkele Letter daarentegen, klaarblijkelijk de beginletter van een Woord dat niet voluit wordt medegedeeld, intrigeert ons. Op oude prenten van George Washington en Benjamin Franklin als Voorzittend Meester, staande in het O. . van een T. ., ziet men boven hun hoofd de Letter G als een zwevend voorwerp opgehangen, zonder een al dan niet Vlammen Ster. Het kan de beschouwer van deze afbeeldingen toeschijnen (hetgeen trouwens ook mogelijk is bij de ons beter bekende Ster met deze Letter) dat hij een soort van symbolieke invul-oefening te verrichten heeft . Is hier sprake van een afkorting, die het volledige woord voor profanen (èn ingewijden!) verbergt? Hoe dit ook zij, de Letter G behoort tot een geenszins universeel alfabet, en zo is het mogelijk dat voor sommigen de Vlammen Ster juist door deze Letter inboet aan wezenlijke kracht als symbool.

Gewoonlijk komen tijdens de instructie enkele gangbare interpretaties van de Letter G, onkritisch aan de literatuur ontleend, naar voren.

De 'betekenis' zou kunnen zijn : God, Geometer, Genie, Gnosis, eventueel ook : Generatie, Gravitatie en dergelijke. Soms wordt een voorkeur geuit voor één dezer mogelijkheden, soms plaatst men ze in een reeks volgens hun graad van aannemelijkheid, soms geeft men - om klaarblijkelijke symbolische redenen - een vijftal betekenissen tezamen.

Een schrijver als *Serge Hutin*, in zijn boekje *Geheime genootschappen* (Nederlandse vertaling, Deventer 1953, bladzijde 99) volstaat ermee te stellen dat de Letter G vijf betekenissen 'heeft', daarmee de mogelijkheid openlatend (of zo men wil juist uitsluitend) van een keuze.

Stelt men het zo voor, dat de Letter G als afkorting één of meer woordbetekenissen vertegenwoordigt, dan komt men daarmee niet tot een interpretatie van dit symbool (een uiteenzetting over de zin ervan), doch beperkt zich tot een louter formele woordverklaring. Symboliek is echter niet een vorm van mededeling die afdoende (dus definitief) in woorden-taal is over te zetten . Dit geldt ook voor de Woorden of afkortingen van Woorden die tot de symboliek van de Vrijmetselarij behoren. Het Woord als symbool verheft zich boven het woord als vertaalbaar taal-woord. Symboliek kan men slechts in woorden vertolken *voor zover*, en *volgens de manier waarop*, ze voor het verstand begrijpelijk is en voor zover dit begrip dan weer is uit te drukken in woorden met algemeen aanvaarde betekenissen.

Elke puur begripsmatige omschrijving in woorden (definitie) verschaalt het symbool tot een *teken* dat staat voor één of meer logisch te vatten betekenissen. Het onzegbare, het irrationele, dat het symbool ons 'beduidt', wordt hierdoor in het keurslijf van een woordbetekenis geperst.

Betekent dit alles niet een veroordeling van alle instructie, welke immers inhoudt dat men de ritus in woorden vertolkt? Het hangt er maar van af, *hoe* de instructie plaats heeft. Een instructie die blijft stilstaan bij een oordeel als: 'De Handwassing betekent zuivering', of 'De Passer symboliseert het uitstralend Licht van de O.B.d.H.', verschaft slechts quasiverklaringen, welke ongetwijfeld een element van symbolieke 'juistheid' kunnen bevatten, doch daarom nog niet ontsnappen aan het gevaar, dat de besproken symbolen worden verlaagd tot *tekens*, staande voor 'afdoende' betekenissen. De instructie moet de symbolen niet afdoen, doch juist geest en gemoed openen voor een blijvende innerlijke omgang met de maçonnieke symboliek als geheel, hetgeen inhoudt dat de *zinsverbanden* tussen deel en geheel belangrijker zijn dan oppervlakkig gedefinieerde 'betekenissen' van de delen afzonderlijk.

Wie met een 'gegeven' cliché-uitleg genoegen neemt, zal moeilijk de neiging kunnen weerstaan het symbool voortaan slechts op te vatten als aanduiding van een (voor het verstand zoveel veiliger) omschrijving-in-woorden: het symbool 'Letter G' roept bij hem allereerst de gedachte op aan datgene, wat er *rationeel* begrijpelijk (c.q. *on-begrijpelijk*) aan is. Hij wenst het *provocatieve* karakter van dit symbool (en bij de meeste andere symbolen: hun *evocatieve* karakter) te 'neutraliseren.' De werking van het symbool in de gevoels sfeer wordt daardoor verminderd. Bovendien zal het moeilijker worden over de beduidenis van een symbool te mijmeren, er gedachten over te spinnen, het onzegbare dat het buiten het denken om in ons oproept innerlijk te laten werken, de ene waarde ervan vrijelijk te verbinden met de andere, verbanden te leggen óók met in wezen verwante andere symbolen die ons bekend zijn.

Het geven van een 'definitieve' (meestal verstandelijke) vertaling-in-woorden van een symbool maakt onvermijdelijk een *mogelijke uitleg* tot een *vaste betekenis* en blokkeert daardoor de werking, die het symbool in de allereerste plaats beoogt: het nodigt uit tot een zich steeds hernieuwende *zingeving* (hier en nu, dus steeds anders; deze zingeving groeit mee met de geschiedenis van de persoonlijkheid en zelfs met die van de Vrijmetselarij). Het symbool vraagt om het leggen van zinvolle verbanden, om het op persoonlijke wijze (als historisch wezen, hier en nu levend) herkennen van een zekere traditionele, a.h.w. tijdloze, 'strekking' of 'beduidenis' van de symboliek. Dit herkennen kan nimmer een definiëren zijn.

Vaste duidingen van het in de rituele handeling ervarene, 'vertalen' te vaak een *afzonderlijk beschouwd* symbool in een bepaalde afdoende betekenis (of enige betekenissen ter keuze) en hebben dus bovendien nog dit bezwaar, dat zij te zelden komen tot een *uitleg vanuit de samenhang waarin het symbool voorkomt*. Zij leggen daarentegen in het geïsoleerde symbool een 'gekunstelde' betekenis, die als een vooroordeel werkt wanneer men vervolgens tracht het zinsverband te begrijpen waarin het symbool is geplaatst. Deze laatste werkwijze gaat gewoonlijk gepaard met de onjuiste opvatting, dat een symbool voor elke willekeurige persoonlijke uitlegging vatbaar is, hetgeen het ontstaan in de hand werkt van wat men zou kunnen noemen 'wilde' interpretaties.

Definities van symbolen doen (voortijdig) af, blokkeren de latere werking ervan; zoekende', traditiegetrouwe interpretaties bevorderen juist (ook voor de toekomstige beleving) het wekkend vermogen van symbolen. Hier ligt dan ook de taak der instructie.

Br.: dr. P. H. Pott heeft er in zijn artikel 'De methode van de Koninklijke Kunst' (*Thoth*, 1959, Leerlingnummer 4), op gewezen dat het echte symbolisme geen interpretatie en verklaring 'op het gevoel af' toelaat, noch ook interpretatie op grond van 'bijkomende vorm-overeenkomst'. Zinvol en houdbaar is een interpretatie alleen, indien de symboliek wordt verstaan als een aanwijzing naar (of toespeling op) 'iets wat reeds latent in de geest van de deelnemers aan de handeling . . . aanwezig is'. Immers: een aan allen bekend en voor allen gelijk symbolisch gegeven (altijd samenhangend met de

symbolieke bouw aan de Tempel van Salomo) kan wel worden verbonden met de *veelsoortige* wijsheid, welke bij de deelnemers aan de rituele handeling met dit

afzonderlijke gegeven correspondeert, doch het blijft zichzelf gelijk in zijn *eigensoortigheid* krachtens het *totale symbolieke verband* waarin het is geplaatst (de bouw van de Tempel). De ritus beoogt weliswaar óók persoonlijke beleving, en dus: verbinding van symboliek met persoonlijke wijsheid ; deze laatste leent zich echter alleen voor een echte interpretatie van de maçonnieke symboliek als ze het specifiek-eigene van de symbolieke Tempelbouw respecteert en in tact laat.

De 'bovenpersoonlijke' wijsheid waarop de ritus 'zinspeelt' (men zou haar ook een inter-persoonlijke wijsheid kunnen noemen) is, zoals Br. . Pott uitdrukkelijk betoogt, niet pasklaar gemaakt, en evenmin is zij een door allen als conclusie te aanvaarden inzicht. De ritus legt nimmer een uniform inzicht op . Het symbolieke gegeven, tegen de achtergrond waarvan de rituele handeling wordt verricht (de Tempelbouw), is echter wel voor *verschillend genuanceerde* uitleg vatbaar (pluri-interpretabel), doch het blijft een zekere *bepaaldheid* behouden waarmee elke individuele uitleg verbonden dient te blijven, wil zij niet het eigenlijke maçonnieke werkkader te buiten gaan : de in oorsprong Oud-Testamentische en Middeleeuws-Christelijke symboliek van onze ritus kan niet vrijblijvend door een andere worden 'vervangen (of quasi 'verbeterd') aangezien daardoor de mogelijkheid tot *gemeenschappelijke en traditiegetrouwe* beoefening van de K. . K. . zou verloren gaan.

In het voorgaande is gepleit voor een uitleg van symbolen vanuit de samenhangen waarin zij voorkomen. Deze samenhangen zijn nu te omschrijven als van tweeërlei aard : die in de vorm en die in de inhoud van de ritus.

Wat de vorm betreft, zouden wij kunnen spreken van de formele rituele structuur welke een Graad heeft (zelf ook weer te zien als deel van de structuur van het Gradenstelsel) . De rituele handeling is opgebouwd uit onderdelen, die in een passende volgorde zijn geplaatst.

Verder kunnen we onderscheiden : de structuur (bouw) van de inhoud van de ritus; deze kan genoemd worden de 'zin-structuur' . Het gaat hier om de Bouwsymboliek en de op het symbolieke vlak geplaatste bijbelse geschiedenis en mythologie, die goeddeels de achtergrond vormen van de ritus (de Tempelbouw van Salomo, de Hirammythe, de Schutspatroons, het Johannes-Evangelie enzovoort.)

De 'formele structuur' van de ritus is de opbouw van de rituele onderdelen tot een hanteerbare ceremoniële vorm ; de 'zinstructuur' is de opbouw van symbolieke 'zinsverbanden' en 'beduidenissen' tot een eigensoortige, samenhangende maçonnieke denkwereld.

Indien wij nu op grond van dit alles (en met name vanuit de zinstructuur van de Tweede Graad) de hierboven geciteerde duidingen van de Letter G opnieuw bezien, dan blijken 'God', 'Geometer' en 'Gnosis' nog wel in aanmerking te komen, doch 'Genie', 'Gravitatie' en 'Generatie' doen ons aan als niet-traditioneel, niet passend in de oorspronkelijke symboliek van de Tempelbouw.

Dit moge een illustratie zijn (zo niet een bewijs) van de stelling, dat een simpele, losstaande woordverklaring met betrekking tot de letter G ten onrechte elk verband buiten beschouwing laat tussen deze letter en de zinstructuur van de Tweede Graad (de daarin gegeven symbolieke denkwereld), hetgeen het gevaar van onverantwoorde willekeurigheid met zich meebrengt .

De hier volgende poging tot interpretatie van het symbool 'Vlammende Ster met de Letter G' wil getrouw zijn aan de in het bovenstaande ontwikkelde beginselen .

2. De noodzaak tot uitlegging vanuit de rituele structuur waarin het symbool voorkomt

Men moet allereerst goed beseffen, dat het ritueel van deze Graad op zichzelf *alleen* de Letter G kent, niet tevens een bepaalde interpretatie ervan.

In een goed, niet bedorven ritueel vinden wij nooit een *bepaalde* verklaring van symbolen of rituele handelingen als *uitgangspunt*. Wel kan in het ritueel aan een symbool of rituele handeling een verklaring zijn toegevoegd, doch deze is dan (afgezien van explicaties uit latere tijd) nimmer 'afdoend', doch wil zelf ook 'wekkend' werken. Indien iedere verklaring ontbreekt, houdt zulks op indirecte wijze een appel in aan de individuele en gezamenlijke Broeders, anders gezegd : vraagt het symbool of de rituele handeling om een zinvolle duiding in groter verband.

Hiermede zijn de taak en de werkwijze der instructie in de kern aangegeven.

de ritus is een gezamenlijk af te leggen (inwijdings-)weg, en de Broeders maken elkaar wegwijz . De maçonnieke arbeid is een gezamenlijke werkwijze; de Achtbare Meester en de Opzieners hebben bij hun instructies tot taak, elk op een bepaald niveau, aanwijzingen te geven inzake, en controle uit te oefenen op, de gezamenlijke symbolieke wijze van werken.

Het is een misvatting, dat instructie de overdracht van een persoonlijk verklarend maçonniek inzicht zou beogen ; het gaat om de overdracht van de werkwijze, nodig om tot inzicht te) komen. Instructie beoogt dus niet het geven van uitleg om der wille van de *inhoud* van die uitleg, docht het geven van aanwijzingen, hoe men tot *een* uitleg (maar dan een zinvolle, traditiegetrouwe uitleg) kan komen . Hij die instructie geeft zal immers zèlf niet voorgoed blijven stilstaan bij het begrip dat hij op het moment van de instructie heeft gevormd.

Alles wat dit artikel als een proeve van instructie bevat aan *interpretatie-resultaten*, is dan ook voorlopig ; het gaat hier primair om de gevolgde *methode*.

In het onderhavige geval, waarin wij beschikken over één enkele centraal geplaatste letter, verwijzend naar de 'zin' van een *niet* gegeven 'centraal' woord, terwijl de (latere!) traditie een aantal alternatieve 'betekenissen' geeft, is het vooreerst een zinvolle hypothese, aan te nemen dat juist de oorspronkelijke dubbel- of meerzinnigheid van deze letter essentieel is . Het symbool heeft niet een eenduidige 'betekenis', doch kan steeds van verschillende zijden worden benaderd, zodat zich eigenlijk ook steeds weer *verschillende betekenisnuances* aan ons voordoen.

Hoe moeten wij nu de zin van de letter G (= de wezenlijke inhoud van het daarmee aangeduide woord) wèl trachten te verstaan? *Wij dienen daartoe allereerst vast te stellen, hoe en in welk verband dit symbool in de ritus gegeven is.*

De Kandidaat-Gezel aanschouwt de Vlamme Ster met de Letter G gedurende de Vijfde Reis, die zónder werktuigen . De Letter G kan niet worden gezien los van het symbool 'Vlamme Ster met de Letter G' *als geheel* en deze Ster evenmin los van de Vijfde Reis.

De Vijfde Reis is op haar beurt niet te begrijpen, indien wij niet tevens de voorafgaande vier Reizen in beschouwing nemen . En deze weer moeten in verband worden gebracht met de Leerlinggraad, waarin immers eveneens (drie) Reizen zijn gemaakt.

Men ziet dus, dat de beschouwing van een enkel symbool er zelfs toe kan nopen de gehele tot dusverre gevolgde inwijdingsweg opnieuw te betrekken in de interpretatie of exegese, niet in extenso, maar onder een bepaald gezichtspunt, in dit geval : de strekking van de Reizen.

3 . Een vergelijking van de Reizen in de Eerste en de Tweede Graad

De *Reizen van de Kandidaat-Leerling* werden alle geblinddoekt gemaakt; aan het einde van die reeks volgde het aanschouwen van het Licht in de vorm van:

- a. de Drie Kleine Lichten, verlichtende het Tableau, waarop ondermeer: het Alziend Oog, verder;
- b. de Drie Grote Lichten en;
- c. letterlijk boven alles - bij de huidige inrichting van de Tempel - het Alziend Oog in het Oosten.

Op het Alziend Oog als symbolische verschijningsvorm van 'het Licht' ligt dus in de Eerste Graad sterk de nadruk, temeer omdat de Drie *Kleine* Lichten slechts als bescheiden 'verlichtings'-symbolen dienst doen en ook in eerste aanschouwing niet domineren, terwijl veelal de Drie *Grote* Lichten door de wijze waarop de Broederketen wordt gevormd in het geheel niet voor de broeders zichtbaar zijn.

De *Reizen van de Kandidaat-Gezel* nu zijn die van een 'reeds ziende': de blinddoek ontbreekt; de tijdens de symbolische verlichting in de Eerste Graad slechts tijdelijk plaats vindende volledige verlichting van de *werkrimte* (Tempel) is voor de Kandidaat-Gezel reeds bij de aanvang van zijn inwijding aanwezig.

Evenals in de Eerste Graad hebben de Reizen in de Tweede Graad plaats rondom het Tableau en onder leiding van een Geleider.

Er zijn dus essentiële overeenkomsten, doch eveneens kenmerkende verschillen.

In de Leerlinggraad, waarin het gaat om het bewerken van de Ruwe Steen (de inwijdeling zelf) tot een Kubieke Steen, spelen de Reizen zich af als een nog blind rondgaan . De symbolische ruimte waarin zij plaats vinden blijft aan het oog onttrokken en daarmee ook het *middelpunt der Reizen*, het Tableau . Het gaat hier dan ook vooreerst om een innerlijk schouwen, om de maçonnieke Verlichting en vorming van de persoonlijkheid van de Kandidaat . Deze moet daarbij geheel steunen op zijn Geleider (een symbolische figuur die als een innerlijke werkelijkheid herkend moet worden) en hij ziet symbolisch eerst *na* de Reizen (inhoudelijk: na de innerlijke verwerking van het daarbij ervaren) het Licht.

De Reizen van de Kandidaat Leerling hebben dus allereerst introspectie ten doel : het *zelfinzicht*, de *zelfkennis* en de *zelf*-'bewerking' spelen hier de rol van 'Leidmotief'.

Pas na de (slechts symbolisch volbrachte) arbeid tot het overwinnen van de daarbij optredende (symbolische, uiterlijke, maar in wezen innerlijke) weerstanden gaat men in twee fasen het Licht zien : eerst nog - tijdens de Derde Reis - als een zwak schijnsel, dan, na aflegging van de Gelofte - waardoor men zich bindt tot trouwe voortzetting van de thans geleerde maçonnieke arbeid (ook al is dit nog niet de rituele 'Eerste Leerlingsarbeid') - in de vorm van het aanschouwen van de Tempel en van al wat daarin is (met tegenwoordig als dominant Lichtsymbool het Alziend Oog).

Met name ziet de ingewijde dan ook dat zijn Reizen (evenals de Broederketen waarin hij is opgenomen) als middelpunt het Tableau hebben: het *Bouwplan* van de O . B . d . H . , dat nu (naar hij verneemt of dient te vernemen) ook het *Werkplan* wordt voor de nieuwe Broeder *als Vrijmetselaar*.

In de Tweede Graad reist de Kandidaat Gezel verder, nu met geopende ogen, aanschouwend de geheel verlichte Tempel . Dit is uiterlijk dezelfde Tempel als in de Eerste Graad, zij het in sommige details ietwat anders ingericht. De meest opmerkelijke veranderingen in *terugkerende* elementen zijn die van het Tableau en uit hoofde daarvan die van Alziend Oog tot Vlamme Ster met de Letter G. Op het Gezellen Tableau liggen de Tweede Graads Werktuigen (waaruit weer enkele uit de Eerste Graad, hetgeen continuïteit ook in de arbeid aangeeft). De Reizen rondom het Tableau geschieden nu met telkens andere Werktuigen

in de hand.

In de Eerste Graad werd eerst *na* de Reizen de *Eerste* Leerlingsarbeid verricht; ook nu verricht men - ondanks het medevoeren der Werktuigen op de Reizen - vooralsnog geen Eerste Gezellenarbeid, doch men reist opnieuw rondom het Tableau. De Gezellenarbeid wordt m.a.w. voorafgegaan door een symbolisch ter beschikking krijgen van de elkander opvolgende Werktuigen, hetgeen geschiedt tijdens een reeks nieuwe ommegangen om het Tableau, dat nu, in een 'andere' Tempel, een dienovereenkomstig 'andere' betekenis krijgt. In de Eerste Graad *zelfinkeer* (gericht zijn op wat men wel de 'microkosmos' pleegt te noemen), in de Tweede Graad beschouwing van de Tempel als symboliserend de 'wereld' of 'macrokosmos', waarin men eenzelfde 'centrum' aantreft, maar nu in een ander licht verschijnend: het Leerling Tableau is verdwenen om plaats te maken voor het Gezellen Tableau, dat opnieuw, maar op andere wijze, de weg naar het Licht en het Bouwplan van de O.:B.:d.:H.: symboliseert.

Het ter beschikking komen van nieuwe Werktuigen enerzijds en het terugkeren van de Eerste Graads Werktuigen anderzijds in de Reizen (tijdens welke er niet mee wordt gewerkt) geeft aan, dat de Leerling-arbeid door de Gezel wordt voortgezet; een analyse van de Eerste Gezellenarbeid leidt tot de conclusie, dat daarin (idealiter) het voltooid zijn van de Leerling-arbeid wordt voorondersteld. In deze zin is de Tweede Graad voortzetting en complement van de Eerste.

4. Het nieuwe in de Tweede Graad . de betekenis van het Tableau en daarmee van het Licht van de Opperbouwmeester des Heelals treedt sterker naar voren

Het maken van Reizen met Werktuigen (vormgevend vermogen veronderstellende) is nieuw ; dat de laatste Reis zowel in de Tweede als in de Eerste Graad (*zonder* Werktuigen) wordt gemaakt in een sfeer van harmonie geeft daarentegen weer een zekere conformiteit.

De Reizen als symbolische fasen van inwijding hebben in de Tweede Graad een andere inhoud dan in de Eerste : in de Eerste Graad was er de noodzaak tot zelfinkeer, in de Tweede Graad vormen de Reizen veeleer een reeks van niveaus, waarop 'in het teken van' telkens andere Werktuigen rondom het Bouwplan van de O.:B.:d.:H.: wordt gereisd, d.w.z. *de Reizen van de Kandidaat Gezel geven (o.m.) verschillende aspecten van een beschouwing of meditatie met betrekking tot het Tableau .*

Dit richt de aandacht meer dan in de Eerste Graad op het Tableau. Werd in de Eerste Graad het Leerling Tableau pas bij het zien van het Licht geopenbaard, in de Tweede is het Gezellen Tableau van meet af aan overzichtelijk (evenals de daarop aanwezige Werktuigen en de Kubieke Steen). Als *voornaamste* wijziging in het Tableau komt naar voren (zij het ook, dat dit veelal eerst na de receptie in deze Graad bewust wordt onderkend), dat het Alziend Oog heeft plaats gemaakt voor de Vlamme Ster met de Letter G.

De voortzetting van de Leerling-arbeid in de Tweede Graad staat dus enerzijds in het teken van de verschuiving van 'microkosmos' naar 'macrokosmos', anderzijds (doch dit komt op hetzelfde neer) van een verschuiving in de wijze waarop het Licht zich openbaart . De Kandidaat wordt pas waarlijk Gezel (na voortgezette Leerling-arbeid) gedurende de Vijfde Reis en kan eerst na het Licht van de Vlamme Ster met de Letter G te hebben gezien de eigenlijke ('Eerste') Gezellenarbeid gaan verrichten.

De eerste vier Reizen in de Tweede Graad zijn dan ook te beschouwen als een voortzetting van de Leerling-inwijding; naast Hamer en Beitel worden immers nu pas voor het eerst de overige Werktuigen geplaatst, welke toch ook nodig zijn om uit de Ruwe Steen een Kubieke te maken, geschikt voor de

gezamenlijke symbolische bouw van de geestelijke T. . van Salomo. Deze toegevoegde Werktuigen hebben vooral - zoals eigenlijk pas later blijkt - een functie bij het beoordelen van de in bewerking zijnde Kubiek op zijn geschiktheid om te worden 'ingebouwd' in de Tempel (de toepassing van de regelmaat en de onderling haakse stand der vlakken).

Het hoogtepunt en de eigenlijke wending naar het *Gezel* zijn vindt plaats tijdens de Vijfde Reis. Vaak wordt de Vlamme Ster getoond wanneer de Kandidaat op deze Reis *teruggaat* van het O. . naar het W. . . Hij wordt dan door een Mokerslag uit het O. . opgeroepen zich om te wenden (met bijstand van zijn Geleider) en ziet dan zijn weg terug naar het W. . verlicht door de Vlamme Ster met de Letter G.

Een zinvolle duiding - die andersgeoriënteerde exegeses niet blokkeert - is deze: de Vlamme Ster is hier *Leid* Ster, 'Leading Star' ; ze is *als* de Ster van Bethlehem die voert naar een wezenlijker Licht, ze is *als* de Vurige Zuil uit Exodus . (Dit 'als' is essentieel : er wordt een zinsverband aangeduid, niet een 'definitie' gegeven).

5. *Het religieuze perspectief van de Tweede Graad*

Dit alles vormt het grote perspectief, waarin en van waaruit het symbool van de Vlamme Ster met de Letter G 'begrepen' - of beter: verstaan - kan worden . De Vlamme Ster is nu in de plaats getreden (na drie Leerling- plus vier Gezellen Reizen) van het Alziend Oog.

Dit laatste was - met name in de *microkosmische* constellatie van het Eerste Graads Tableau - bovenal symbool van de Alomtegenwoordigheid en Alziendheid van de Opperbouwmeester, voor het besef van de in de T. . der Schoonheid binnentreden Mens. Wie naar binnen gericht is in zelfonderzoek en in de arbeid aan de eigen persoonlijkheid, moet juist *dit* Licht, dit symbool van de O. . B. . d. . H. . , 'buiten zich' weten. *In wezen doorbreekt het Alziend Oog dus reeds In de Eerste Graad de microkosmische gerichtheid:* het Licht van het Alziend Oog,

later van de Vlamme Ster, is niet alleen *in*, maar ook *buiten* en boven de mens. Het 'zien van het Licht' is niet zozeer een herkenning door de mens van het Goddelijke *in zichzelf*, als wel een zich openen voor het Goddelijke Licht dat van *buiten komt* . Het gaat hier niet om een louter 'psychologisch' proces doch om een overwinning van, en een uittreden uit, het duister van de eigen subjectiviteit naar de objectiviteit van de Bron van het bestaan van mens en wereld (de Eeuwige Bron van alle Volmaaktheid).

Wanneer het Licht uit het Oosten in de Tweede Graad verschijnt als Vlamme Ster, is een ander aspect ervan, namelijk. dat van het Alziend Oog, daarachter 'verdwenen' . Hier is niet langer de Alomtegenwoordigheid en Alziendheid van de O. . B. . d. . H. . belangrijk (dit aspect van het Licht wordt geacht in de Eerste Graad introspectief te zijn verwerkt), doch een ander en nieuw aspect van de Godheid treedt naar voren: De Leerling gaat het 'microkosmisch' bestek te buiten en te boven door het Licht ook *macrokosmisch* te onderkennen ; hij wordt Gezel door het eigen bestaan 'ingeordnet' te weten in de orde van de Schepping (symbolisch uitgedrukt in het Tableau, het Bouwplan, voor macro- en microkosmos beide, van de O. . B. . d. . H. . .)

De Kandidaat Gezel, nu toegerust met alle voor zijn zelf-bewerking en zijn zelf-Einordnung in het Geheel van het Zijnde benodigde (geestelijke)

Werktuigen, althans de doelmatigheid van deze Werktuigen nu kennende, voorts bereid en in staat tot de voltooiing en voortzetting op hogere niveaus van de Leerlingsarbeid, reist nog eenmaal, doch nu niet langer in het teken van de vervaardiging van de Kubieke Steen uit de Ruwe (Vijfde Reis) . Verondersteld wordt dus dat eerst na de Vierde Reis een Kubieke Steen tot stand gekomen is . Dan ook eerst ziet de Candidaat-Gezel het Licht in zijn nieuwe symbolische gedaante . En eerst na dit nieuwe Licht te hebben gezien, gaat hij - in de 'Eerste Gerellenarbeid' - de Werktuigen hanteren waarmede hij de vervaardigde Kubiek kan toetsen, nl . op zijn geschiktheid voor de geestelijke Tempelbouw . In dit laatste ligt het wezenlijk nieuwe, dat de Gezellen-Graad brengt na en boven de Leerlings-Graad .

Dit alles betekent, dat reeds vóór een nader onderzoek naar de specifieke eigenaardigheden van het symbool 'Vlammende Ster met de Letter G' *veel met betrekking tot de zin daarvan bekend is en voor ons vaststaat als 'betekenis-kader'* : de zelfbearbeiding van de Gezel is niet langer zoals die van de Leerling beperkt tot het innerlijk en tot het *40 K. Blom - De Vlammende Ster met de Letter G* menselijke in het algemeen, doch *speelt zich af in het totale spanningsveld tussen mens en godheid* .

Men kan de ontwikkeling die leidt van de Ruwe tot de Kubieke Steen vergelijken met de ontwikkeling van Alziend Oog naar Vlammende Ster . De Ruwe Steen krijgt door bewerking een structuur, passend in het grote geheel van de Tempel die gebouwd wordt ; de Tempelbouw gehoorzaamt, als een verkleinde afbeelding van de Kosmos,

aan dezelfde wetmatigheid en orde die in de Kosmos aanwezig is en waarvan de Bron door de Vlamme Ster symbolisch wordt aangeduid. De nog 'ongevormde' mens (gesymboliseerd door de R . ' . St . ' .) ervaart de O . ' . B . ' . d . ' . H . ' . nog vooral anthropomorph (Oog), de mens die zich naar hoger wet tracht om te vormen ervaart de O . ' . B . ' . d . ' . H . ' . als ordenend beginsel (Pentagram) .

De geestelijke instelling van de Candidaat-Gezel was er door bepaald, dat hij de Leerlingsarbeid moest voortzetten en voltooien op hoger niveau. Het terrein van de in zichzelf gewende zelf-kennis en -veredeling werd daartoe symbolisch verlaten : het oog van de Candidaat-Gezel was tijdens de Reizen vrijelijk gericht op het Bouwplan van de O . ' . B . ' . d . ' . H . ' . . .

De 'werkruimte' was nu de Tempel als symbool van de geschapen wereld (Kosmos) . Deze werkruimte was helder verlicht, en dus haar zin niet langer verborgen . Na bepaalde voorwaarden te hebben vervuld (zelf-kennis en zelf-veredeling overeenkomstig de Leerlinggraad) kon de Candidaat-Gezel zich wenden tot een nieuw, wijder en hoger levensperspectief : *zichzelf te leren zien als de levensreis reizende in een naar bepaalde ma(- . ' . gezichtspunten doorgroendelijke - ofschoon blijvend mysterieuse - kosmische samenhang .*

Deze doorgroendelijkheid van de orde in de Schepping berustte symbolisch op *a.* het geheel verlicht zijn van de Tempel en *b.* het van meet af aan (kunnen) aanschouwen van het Bouwplan van de O . ' . B . ' . d . ' . H . ' . . . *De plaats en het perspectief van de Gezel in de ritus zijn die van de innerlijk tot rijping gekomen mens als creatuur in de ganse creatie .*

Als Vrijmetselaar aanschouwt hij de structuur (in symbolische vorm en opbouw) van deze situatie van de mens in het Geheel van het Zijnde .

Was de Eerste Graad nog overwegend ethisch, de Tweede is overwegend religieus . De taak van de Gezel is nu, zich niet slechts te concentreren op de te voltooien en te verheffen arbeid van de Leerling (de eerste vier Reizen) maar bovenal en als sluitstuk, om zijn hele leven

K . Blom - De Vlamme Ster met de Letter G 4 1

meer dan ooit te zien in het Licht van de hem hier geopenbaarde relatie tot de Kosmos, en 'daar doorheen' zijn relatie tot de grond en oorzaak van (het scheppend en ordenend beginsel) in de Kosmos .

Om die reden wordt de O . ' . B . ' . d . ' . H . ' . in de Tweede Graad van een subjectieve (voornamelijk innerlijk werkende) ' gewetensinstantie ' tot een buiten en boven de mens staande - zij het steeds mysterieuze - objectieve werkelijkheid. In de gedaante van het Alziend Oog was Hij nog een min of meer primitieve, antropomorfe instantie . Nu gaat het - in het symbool van de Vlamme Ster met de Letter G - om abstractere, hogere aspecten van de O . ' . B . ' . d . ' . H . ' . , waardoor tegelijk *meer* over Hem wordt geweten en *minder*: het mysterieuze karakter van de Godheid komt als zodanig sterker naar voren, aangezien de O \ B \ d \ H \ hier niet langer als 'menselijk', nl . ziende door een Oog, wordt voorgesteld ; de volle nadruk valt nu op *de Godheid als beginsel van de Orde in de Kosmos èn in de mens (Logos) . In de Tweede Graad leert de Leerling - en daardoor wordt hij tot Gezel - de men. %*

te zien als schepsel dat in harmonie met de Wetten en het Bouwplan van de O \ B \ d \ H \ zoekt te leven . Daartoe onderzoekt hij zichzelf (nu als Kubieke Steen) ten einde te weten of deze niet alleen naar humane, ethische maatstaven

'volmaakt' of 'zuiver' is, doch ook of deze overeenstemt met de geestelijke, sacrale beginselen welke vorm geven aan het Geheel van het Zijnde, waarin hij zijn kleine, deemoedig te aanvaarden plaats heeft . In deze Graad wordt dan ook pas werkelijk duidelijk, dat en waarom het Tableau tegelijk het Bouwplan is van de O\B\d\H\ en het Werkplan van de Vrijmetselaar.

6. *Vlammende Ster en Logos* .

De Vlammende Ster met de Letter G is, zijnde een geometrische figuur, te zien als een erfgoed uit de periode waarin bewust op de operationele beginselen der Vrijmetselarij werd voortgebouwd . Het is hier in zekere zin weinig terzake dienende - gezien het historisch ook vóórkomen van de *zespuntige* Ster met de Letter G - met *welke* Ster wij in dit verband te maken hebben . Als figuur is zowel de zes- als de vijfpuntige Ster van een onmiskenbaar geometrische, mystiek te beschouwen, structuur . Het gaat hier om wat er aan de O\B\d\H\ voor de Gezel-Vrijmetselaar 'kenbaar' is - ook al blijft de Godheid steeds een mysterie dat in diepste wezen onkenbaar is.

Het voorstellen van de Godheid in één zijner aspecten door een geometrische figuur kan wellicht ook veeleer de vrucht zijn van het denken van de Renaissance-tijd; ook indien dit zo is, en wellicht juist indien dit zo is, grijpt deze voorstellingswijze terug op de visie der oude Grieken inzake de Logos . Hierin is ongetwijfeld Johannes de Evangelist de grote voorganger der Vrijmetselaren geweest (met zijn 'In den beginne was het Woord' - Logos), hetgeen verklaren kan dat deze evangelist ook zonder met het eigenlijke bouwen te maken te hebben gehad tot Schutspatroon der Vrijmetselaren (en met name eerst der speculatieve Vrijmetselaren) is geworden.

Het onder een bepaald gezichtspunt kenbaar zijn van de onkenbare Godheid kunnen wij in verband brengen met de complementaire begrippen 'Openbaring' en 'Gnosis' . Het is de zich als ordenend beginsel in de schepping *openbarende* O \ B \ d \ H \, die door 'mysteriekennis', *Gnosis*, voor ons kenbaar is, waarmee wij in de Tweede Graad te maken hebben . De Letter G is alleen in combinatie hiermee van enig belang: zonder deze Letter zou dit symbool niet minder sprekend behoeven te zijn, doch de aanwezigheid van de Letter G in het hart van de Ster accentueert dat hier naar een

('opzettelijk') verborgen symbolische betekenis dient gezocht te worden . 'G' levert in dit zinsverband de dubbel- of meer-zinnigheid op van God, Geometer enz . Het voornaamste van deze letter is echter niet dit, doch het feit dat wij hier geen *complete* naam van de Godheid vinden . De naam (God? Geometer?) is hier a.h.w. voor ons (nog) niet toegankelijk ; *het wezen van de Godheid (zijn 'kern') blijft voor ons in de Tweede Graad, ofschoon nu nader bekend, toch versluierd.*

De Vijfpuntige Ster (als symbool van orde en regelmaat - Logos in de antieke Griekse zin - in kosmos en mens) emanent 'vlammen', welke schijnen voort te komen uit een middelpunt dat achter de ster verborgen ligt . Aan de 'oppervlakte' (zichtbare voorzijde) van het pentagramsymbool vinden wij dit middelpunt door de Letter G aangeduid. De G behoort dus mede tot de 'versluiering' van het dieper liggende middelpunt, waaruit de straling van de Ster voortkomt . *Hiermede schijnt te zijn aangegeven, dat het 'Griekse' aspect van de Godheid niet de laatste openbaring van de Godheid bevat .* De voortzetting van onze exegetische ligt dan ook logischerwijze in de woorden van het Johannes-Evangelie: *In het Woord (Logos) : het Leven, en dit : het Licht der mensen .* Het zij hier slechts kort aangeduid, dat de symboliek van het vuur veelal verband houdt met de idee van de Liefde .

7 . Slotopmerkingen

Bij deze proeve van instructie door middel van een hypothetische (voor toetsing en kritiek vatbare) interpretatie heb ik mij opzettelijk onthouden van iedere toespeling op de opvatting, dat de Gezellen-Graad de nadruk zou leggen op (of de diepere motivering zou verschaffen voor) de zgn. arbeid naar buiten . Weliswaar gaat het hier om de Broeders als 'Levende Stenen,' tezamen 'ingebouwd' in het bouwwerk van de Tempel, doch hier is niet primair het profane sociale leven doch de *geestelijke*, 'esoterische' (d.w.z.: een geheim openbarende) Tempelbouw bedoeld, en de 'Stenen' zijn de ingewijden .

Wat men doet en hoe men leeft in de profane samenleving zou veeleer als maçonniek gegeven thuis behoren in de Eerste Graad : bij het zelfonderzoek van de Kandidaat onder ethisch gezichtspunt. Ook de Woorden van de Eerste

en de Tweede Graad ('**Hij** zal oprichten' en 'In hem is Kracht') slaan veeleer op de beide aspecten, waaronder de O\B\d\H\ in deze Graden verschijnt. Indien de nadruk door sommigen zo sterk op het 'sociale' aspect van de Tweede Graad wordt gelegd, dan is het klaarblijkelijk op grond van de benaming 'Gezel' .

Men bedenke dan echter, dat de hiërarchie Leerling - Gezel – Meester in de Middeleeuwen werd gezien als afspiegeling van de door God gewilde orde, en dat het Gezel-zijn dus, boven het deelgenoot-zijn in een sociale groep uitgaande ('horizontaal'), een religieus ('verticaal') perspectief had .